

Rīkstniecība – senču blēņas vai bioloģijas efekts, ko zinātne vēl nespēj izskaidrot

Lidija Kirillova

Tūkstošiem gadu, kopš pastāv cilvēce, ļaudis ir centušies iedziļināties dabā, meklēt skaidrojumu neizprotamām lietām. Daudz ko zinātkārie prāti ir izdibinājuši, bet, iespējams, daudz vairāk palicis neziņā tīts. Izrādās, ka viena no tādām lietām ir arī rīkstniecība – viena no nesaprotamām, bet tajā pašā laikā cilvēku ikdienā reāli pieņemtām lietām.

Rīkstniecību dēvē par bioloģijas efektu, kas pazīstams jau vismaz četrus tūkstošus gadu. Vēstures liecības par to atrodamas gan Eiropā, gan Āzijā. Tomēr plašāk par to sāka runāt un izmantot tikai pagājušā gadsimta sākumā, kad 1911. gadā Hannoverē notika pirmais rīkstnieku kongress. Bioloģijas metode (terminu ieviesa tikai 1979. gadā) darbojas visai pārliecinoši, taču joprojām zinātniska izskaidrojuma tai nav. Britu Sauthamptonas universitātes Arheoloģijas fakultātē pat tikuši rīkoti kursi pētījumu veikšanai ar bioloģijas metodi, pēc kuriem fakultātes vadība atzinusi, ka rīkstniecība "nav ne zinātne, ne antizinatne, jo neviens nemaz nezina, kas tas tāds ir".

Tādu, lūk, informāciju par rīkstniecību izdevās iegūt internetā. Taču daudz aizraujošāk ir parunāties ar cilvēku, kuram piemīt šīs neparastās bioloģijas spējas, lai gan viņš pats kautrējas saukt sevi par profesionālu rīkstnieku. Tas ir JĀNIS JAUNZEMS.

Jānis Jaunzems savas rīkstnieka prasmes apjautis pavisam nejausi un pašmācības ceļā papildinājis

Āderes meklējumi redakcijas pagalmā bija veiksmīgi. Kāda visai spēcīga pazemes dzīsla vilka rīksti lejup

Dzimis Eglainē, iesakņojies Aglonā

Jānis Jaunzems dzīvo Preiļu novada Aglonas pagasta Smanos, aptuveni pusotru kilometru no Jaunaglonas. Ne tik sen Smanu sādža bijusi krietna, tagad iedzīvotāju skaits pavisam sarucis, palikušas dažas ģimenes. Jānis skaitoties (tieši skaitoties, jo joprojām ir aktīvs un bez darba nesēž) pensionārs, ticis brīvlaists agrāk, jo ilgus gadus bijis nodarbināts kā metinātājs Aglonas sovhozā, Jaunaglonas arodskolā. Arī profesiju savulaik apguvis turpat Jaunaglonā.

Pēdējos gadus pirms pensijas strādājis SIA «Zolva» atpūtas bāzē, pašlaik tur sievai palīdzot tikt galā ar darbiem. Iepriekš sētā turējuši lopus, bijušas pat četras govīs, cita radība. Bet tad meitas izaugušas, izskolojušās un tagad dzīvo Īrijā. Kam lai tās govīs tur? Kādus sīkputnus gribētos gan, bet nevar atļauties, jo turpat mežs netālu. Vienā jaukā rītā aizej uz kūti un redzi, ka sesks visas deļējas nokodis. Paziņas ieteikuši uztaisīt metāla sieta būri, lai plēsēji netiek klāt, bet Jānis uzskata, ka vistām jādzīvo brīvībā, nevis cietumā, lai var zālīti un kukaiņus paknābāt, smiltiņās parušināties.

Jānis pastāsta, ka esot dzimis Eglainē, bet aptuveni septiņu gadu vecumā mamma viņu iekārtojusi mācīties Aglonas internātgimnāzijā. Pēc gada arī pati pārcēlusies uz Aglonu. Pa šiem gadiem Aglona kļuvusi par otru dzimteni, ieaudzis un iesakņojies te kā tāds koks.

Ne izstāstīt, ne noformulēt

Tuvējā apkārtnē Jānis zināms kā autoritāte gadījumos, kad jāatrod īstā vieta akas vai dīķa rakšanai. Kad jautāju, kā pie rīkstniecības nonācis, Jaunzema kungs tikai norausta plecus, sak, pats nezina, kā tas notika. «Kādreiz strādāju Dvietē. Tur kādam kolēģim bija vajadzība izrakt aku. Atnāca rīkstnieks, es viņam prasīju, lai iedod man arī pamēģināt. Kā bija, kā nebija, bet toreiz man neko nerādīja. Pēc laika atcerējos to lietu, nolēmu vēlreiz izmēģināt – un aizgāja! Joprojām brīnos, kas tas bija, bet kopš tā laika rīkste darbojas. Kādas ir sajūtas un kā tas notiek, nevaru ne izstāstīt, ne noformulēt,» saka Jānis. Viņš vienkārši pieņēmis notiekošo kā faktu un, gadiem ejot, praksē trenējis savas spējas, daudz ko izmēģinājis un arī atklājis. Piemēram, kā novērst āderu starojumu, ja atklājas, ka gulta novietota tieši virs āderes un cilvēks jūt tās ietekmi. Tad līdzot folijas paklājiņš, kas uzklāts āderai. Ka tas ir tiesa, Jānis uzskatāmi pierāda tepat redakcijā. Redzama

rīkstes reakcija virs āderes vietas gan pirms, gan pēc paklājiņa novietošanas. Savās mājās vispirms to lietu izmēģinājuši. Guļamistaba maza, nav vietas gultas pārbīdīšanai, tāpēc folija paklājiņš tagad visu laiku pagultē esot.

Rīkstnieks skaidro arī to, kā noteikt āderu virzienus. Tā pati rīkste parāda – liecas vai nu augšu vai uz leju. Ka nav nekādas krāpšanas, skaidri redzams – rīkstes abi zari jo stingri saspīesti, bet kārkla vica sāk nenoturami kustēties tieši virs āderes. Jānis saka, pavērojiet, kāds spēks, pat miza reizēm saplaisā.

Metāla detektors nav jāpērk

Cita joma, ko var paveikt ar rīksti, ir metālu meklēšana. «Vīri par bargu naudu pērk detektorus metālu meklēšanai. Man nauda nav jātērē, pietiek ar rīksti. Daudzi man netic, bet visiem esmu pierādījis savu taisnību. Alumīnijs, misiņš, varš – visus krāsainos metālus varu atrast, kaut vai vecu zābaka nagliņu, kas gadu desmitus zem zemes gulējusi,» lepojas Jānis.

Turpinot par ūdens āderēm, rīkstnieks teic, ka kopš šo prasmju atklāšanas zinības krājis pamazām. Kaut ko izlasījis literatūrā, kaut ko citi rīkstnieki pastāstījuši un parādījuši, piemēram, kā noteikt āderes plūdma virzienu. Vai arī to, cik dziļi ādere atrodas un uz cik grodiem akas racējiem jāgatavojas nopūlēties. Āderes darbības zona ir paredzamais akas dziļums. Tikai rīkstniekam jābūt uzmanīgam, lai āderes darbības zonas sākumu pamanītu.

Kam patīk un kam nepatīk āderes

«Dzīvē esmu novērojis un pilnīgi piekrītu iepriekšējo paaudžu secinājumiem, ka ilgstoša uzturēšanās uz āderēm nav laba – ne cilvēkiem, ne kokiem. Reiz Ilūkstē viens man žēlojās, ka esot iestādījis ķiršus, bet nekāda labuma – ne aug, ne ražo, tikai nīkuļo. Paņēmu rīksti un sapratu, ka visi ķirši taisni uz āderes sastādīti. Skaidrs, kas par lietu...»

Vienu gan esmu sapratis – kam patīk uz āderēm dzīvot. Tās ir meža skudras. Skudras nekur citur pūzni netaisīs kā vienīgi āderu krustpunktos. Ne vienreiz vien to esmu pārbaudījis. Kā ieraugu pūzni, tā nogriežu zaru un skatos. Viss kā pēc grāmatas. Turpat Zolvā pie sporta laukuma četru metru attālumā viens no otra ir divi skudru mājokļi – abi uz āderu krustpunktiem.»

Jānis stāsta, ka laika gaitā savas maņas attīstījis tiktāl, ka āderes sākot just arī bez

rīkstes, ar ķermeni. Kas tās par izjūtām, nav iespējams nodefinēt. Vienkārši jūt, ka ādere ir – cita var būt vāja, cita atkal izteiksmīga un spēcīga.

Āderes nepazūd

Jānis teic, viņam nepatīkot, ka par viņu runā kā par nez kādu izcilu rīkstnieku. Labprātāk iztieks bez popularizēšanas, bet cilvēku lūgumiem neatsaka. «Man noteikti nekāda peļņa nav vajadzīga. Vairāk pie Rīgas rīkstnieki bargu naudu prasa, bet man pietiek ar to, ka benzīna tiesai iedod, ja esmu tālu braucis.»

Jānis stāsta par gadījumu, kad saimnieks sataisījis rakt jaunu aku, lai gan pagalmā bijusi senos laikos rakta aka. Ūdens esot pazudis... «Man negribējās tam ticēt, āderes tik vienkārši nevar pazust. Pat tās, kas tēvu tēvu laikos atklātas. Teicu, tev nevajag jaunu aku, pamēģini veco iztīrīt. Tā arī bija – gadu desmitu laikā uz veselumu grodu smiltis bija saplūdušas. Kad iztīrīja, nebeidza priedēties, kas par plūdumu, kas par ūdeni. Starp citu, vecie ļaudis man ir stāstījuši, ka senāk, lai akā neplūstu smiltis un tā neaizsērētu, dibenā lika ozola deļus. Tādu kā ozolkoka grīdiņu uztaisīja. Kā zināms, ozols ūdenī var gadu simtiem stāvēt, nepūst nemaz, tikai cietāks un izturīgāks kļūst.»

Aka jārok bez apstājas

Neraugoties uz mūsdienu iespējām lauku sētās veidot dziļurbumus, daudzi tā sauktās spices vietā tomēr izvēlas rakt aku. Profesionālu firmu neesot daudz, tāpēc galvenais ir neuzķerties uz krāpniekiem. Labāk sadarboties ar tiem, kuri uzņemas atbildību, garantē rezultātu. Arī viņam pašam esot neliela pieredze aku rakšanā. Galvenais, kas racējiem būtu jāievēro – nodrošināt pēc iespējas nepārtrauktu darba procesu. Lieta esot vienkārša. Ielaistie akas grodi pēc kāda pārtraukuma ar ārējām malām piesūcas, gluži vai pielīp pie augšnes. Un tad esot pamatīgas problēmas tos dabūt uz leju. «Akas rakšana jāsāk rīta agrumā, jāturpina līdz vēlam vakaram un, ja darbs nav pabeigts, nākamajā rītā ar pirmajiem gaiļiem atkal jāsāk rakt,» teic Jānis Jaunzems. «Ja grodi pielīp pie ārmalām, tad liek pāri deļus un brauc ar traktoru pāri, lai grodus zem liela svara nospiestu uz leju.»

Pieredzē bijuši dažādi gadījumi, kad pietiek ar trim – četriem grodiem, bet bijis arī tā, ka akas dziļums ir ap divdesmit metri. Pie Madalānu pilskalna esot aka, kurai dibenu nevar saredzēt. Tomēr tik dziļas grodu akas neesot prātīgi taisīt, tad labāk dziļurbumus.

Cilvēki dažādi vērtējot ūdeni no grodu akām un no dziļurbumiem. Kāds teic, ka esot labs arī no dziļurbuma, cits pārliecināti apgalvo, ka tikai grodu akas ūdens ir dzīvs un veselīgs.

Zemes asinsrite

Pazemes upes, āderu dzīslas un avotiņi – tā ir zemes asinsrite, kas salīdzināma ar vēnām, artērijām un kapilāriem. Jānis atceras, kā bērnībā Daugavpils pusē kolhoza lauka vidū augusi bumbiere. Mežene vien bijusi, bet pie tās tecējis mūžam neaizsalstošs avotiņš. Gan ziemā, gan vasarā ūdens tecējis, fantastiski garšīgs, firs un vienādi auksts. Citā vietā īpašnieks lūdzis astrast akas vietu, bet to nemaz nenācies meklēt – avotiņš pats no zemes tecējis laukā. Burbuļojis kā no sūkņa. Dīvainākais, ka blakus nevienas āderes. Avotiņš nācis gluži vertikāli no zemes dziļumiem.

Ūdens meklē ūdeni

Jānis Jaunzems teic, ka viņš strādājot tikai ar koka rīksti. Mēģinājis ar metāla, bet tā klusējusi. Vai der jebkura koka rīkste? Rīkstnieks skaidro, ka droši vien varot izmantot jebkuru koku. Tomēr viņa pieredze ir šāda – ūdens ir tas, kas meklē ūdeni. Tāpēc viņš griež rīkstes no kārkliem. Vislabāk no tādiem kārkliem, kas aug grāvjos un citās slapjās vietās. Tāds ir senču senču novērojums, pie kura Jānis arī turas. Svaigs kārkls esot mīkstāks, elastīgāks, to labāk rokās just. Un, kā rakstīts literatūrā, rīkstei jābūt aptuveni septiņdesmit centimetru garumā.

Tā nu ar to rīkstniecību ir – senču blēņas vai bioloģijas efekts, ar kuru skaidrībā nav tikusi pat zinātne? Gan jau šis jautājums tiks pētīts un atbilde rasta. Taču pagaidām Latgales laukos dzīvo cilvēki, kuri nešaubīgi tic dzīvībai un ūdenim kustībai zem zemes. Šie cilvēki sauc palīgā rīkstniekus un pēc viņu padoma rok akas, lai veldzētu slāpes ar dzidru, dzīvu un garšīgu ūdeni. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Rīkstniecība – senču blēņas vai bioloģijas efekts, ko zinātne vēl nespēj izskaidrot» saturu atbild SIA «Vietējā».

MAF
Mediju atbalsta fonds